

Ștefan CERVATIUC

REVISTE BUCOVINENE ȘI SUCEVENE DIN BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ A SERVICIULUI JUDEȚEAN BOTOȘANI AL ARHIVELOR NAȚIONALE DIN ROMÂNIA

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (S.J.A.N. Botoșani) deține în biblioteca sa documentară o serie de reviste și publicații bucovinene și sucevene din care, credem, unele se găsesc acum mai greu la Suceava sau Cernăuți.

De aceea, pentru a veni în sprijinul cercetătorilor de pe aceste meleaguri cărora le-ar veni mai ușor să se deplaseze la Botoșani decât la București sau Iași, socotim că și o simplă enumerare a lor este binevenită pentru cei interesați.

În ordinea cronologică a apariției lor aceste reviste sunt:

1. *FOAEA SOCIETĂȚII PENTRU CULTURA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN BUCOVINA*, revistă lunară de cultură, literatură și folclor apărută la Cernăuți din martie 1865 până în decembrie 1869, prezentată pe larg în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în continuare *D.R.L. – 1900*), Editura Academiei R.S.R., București 1979, pp. 366 – 367, precum și mai nou, dar mai pe scurt, în *Dicționarul general al literaturii române* (în continuare *D.G.L.R.*), vol. III, literele E-K, Editura „Univers Enciclopedic”, București 2005, p. 178, în care, însă, apariția revistei este fixată în luna ianuarie 1865. La S.J.A.N. Botoșani se păstrează nr. 6, 7 și 9 / 1865, 5 și 6 / 1867 și 1-12 (ianuarie-decembrie) 1869.

În afară de procesele verbale ale adunărilor generale ale societății, precum și statutele ei, menționăm că, în acest ultim an, 1869, în revistă a apărut un grupaj de documente intitulat „*Acte relative la cesiunea Bucovinei*”, între care și „*Convențiunea ce fixează limitele Bucovinei, subscrise de Comisarii Austriei și ai Porții la 2 iulie 1876*”.

2. *CANDELA* – revistă lunară cu subtitlul inițial *FOAIE BISERICESCĂ – LITERARĂ*. Este foarte curios faptul că această revistă nu este citată în dicționarele amintite anterior cu toate că a avut o apariție aproape neîntreruptă de 60 de ani (1882 – 1946, 1947). Dacă pentru *D.L.R. – 1900* s-ar găsi unele explicații în faptul că poate titlul și subtitlurile i-au dus în eroare pe autori, aceștia crezând că e vorba de o strictă revistă teologică, poate nu au mai găsit numere ale ei, fiind epurată din bibliotecă, poate cenzura comunistă a scos-o din dicționar, acesta fiind apărut în 1979, pentru nementiționarea ei în 1979 în *D.G.L.R.*, în anul 2005 nu găsim nici o explicație.

Desigur, revista are un predominant caracter religios, dar conține și numeroase articole de filozofie, de critică literară, de istoria literaturii, de istorie propriu-zisă (în special a Bucovinei) și chiar documente inedite.

Biblioteca S.J.A.N. Botoșani deține următoarele numere ale acestei reviste: 3/1890; 1-4 și 6-12/1898; 1-2 și 4-12/1899; 3-4 1923; 5-6/1924; 8-10/1925; 10-11/1926; 3-5/1927; 4-6/1929; 4-12/1930; 1-12/1931; 1-12/1932; 1-12/1934; 1-12/1935; 1-12/1938 și 1-12/1946, numerele din 1946 fiind tipărite, din motive lesne de înțeles, la Iași, probabil ca și cele din perioada 1940 – 1941 și de după 1944 când Cernăuții au fost și apoi au rămas sub ocupație sovietică.

Menționăm câteva titluri de articole cu caracter nereligios: „Fondul religios greco – ortodox al Bucovinei – substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față”, început în numerele anterioare și continuat în cele ulterioare numărului 3/1890 pe care îl posedă biblioteca noastră; „Acte privitoare la instalarea Episcopului Dosoftei în Cernăuți la 30 ianuarie 1872” culese din arhiva Ministerului de Război din Viena de dr. D. Onciul (nr. 3/1890); „Volintirii sau Olintirii – O episodă din istoria patriei” de profesorul Isidor Onciul, referitor la voluntarii din Bucovina în armata austriacă în timpul războaielor cu Napoleon (nr.10, 11/1898 și 11-12/1899); „Unația de la 1834 în Ținutul Sebeșului și al Dinei din județul Arad”; „Istoria bisericii din Basarabia” (nr. 5-6 / 1924);

„Biserica ardelenască în anii 1916-1918” (nr.10-11/1926); „Viața și activitatea Patriarhului Dosoftei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Române”, teza de doctorat în teologie a lui D-tru Stăniloae (nr. 4-6/1929); „Ceremonii și obiceiuri religioase în viața socială, publică din trecutul românesc” (nr. 4-6/1930); „Morală lui Mihai Eminescu și raportul ei cu religionea creștină”; „Din viața religioasă și bisericească a Sucevii în secolele XVII – XIX”; „Două paralele slavone ale Tetraevangheliarului grec: Paris 74”; „Comunistul în lumea învățaturii creștin-ortodoxe” (nr. 1-3/1931); „Ctitoriile religioase românești din Polonia” (nr. 10-12/1930); „Din trecutul cehoslovacilor așezați pe domeniile Fondului bisericesc ortodox-român al Bucovinei” (nr. 4-12/1931); „Reședința mitropolitană din Cernăuți și meșterul ei Iosif Hlávka” (nr. 1-12/1932); „Originea și evoluția istorică a costumului preotesc la români” (nr. 1-12/1935); „Un manuscris inedit al lui Vartolomei Măzăreanu – Slujba și patimile Sf. M.M. Procopie (1779)”; „Schitul Călugărița” (nr. 1-12/1938); „Un manuscris liturgic din secolul XV, din Biblioteca Universității Iași” (1946).

Menționăm că înainte de primul război mondial *Candela* apărea la Cernăuți fiind redactată cu sprijinul mai multor preoți din Arhiepiscopia Bucovinei, în perioada interbelică devine publicația profesorilor Facultății de Teologie de la Universitatea din Cernăuți, iar după al doilea război mondial a fost publicată de profesorii Facultății de Teologie din Suceava.

3. *ȘEZĂTOAREA*, revistă lunară de folclor apărută la Fălticeni, cu întreruperi, de la 1 martie 1892 până în anul 1929, sub conducerea lui Artur Gorovei. Prezentată pe larg în dicționarele amintite, menționăm doar, că la S.J.A.N. Botoșani se găsesc nr. 8 din octombrie 1902 și 5-6 din iulie – august 1903.

4. *JUNIMEA LITERARĂ*, revistă literară științifică. Lucian Predescu în *Enciclopedia „Cugetarea”*, București, 1940, afirmă că „inițial, în perioada ianuarie – septembrie 1904 a apărut la Cernăuți”, că „din octombrie 1904 a apărut la Suceava” (fără a preciza până când – n.n.) și că în momentul întocmirii de către el a enciclopediei, „revista își continuă apariția lunară, având ca redactor-responsabil și editor pe Iancu I. Nistor”. Revista și-a întrerupt apariția imediat după izbucnirea primului război mondial, în vara anului 1914, și nu și-a reluat activitatea decât după trecerea a aproape 9 ani, adică în ianuarie 1923. În biblioteca S.J.A.N. Botoșani se păstrează următoarele numere ale „junimii literare”: 1/1904; 1-5 și 8-12/1923; 1-12/1924; 7-8/1926; 1-3/1928; 5-8/1930; 1-3/1933.

În articolul program din nr. 1/1904 se arată că „dorința noastră cea mai vie ... este să deșteptăm în publicul român gustul pentru lucrări literare românești de valoare și ca să facem ca ideile întrupate în ele să pătrundă în toate păturile sociale românești. Căci numai astfel ne vom emancipa de înrăuriri străine care pot înăduși orice dezvoltare liberă a particularităților noastre naționale... Pe lângă aceste urmărieste revista și scopul de a oferi publicului informații exacte despre starea cea mai nouă a cercetărilor științifice mai ales din literatura și istoria română”.

Până la război au colaborat la revistă, pentru realizarea scopului enunțat mai sus, literați consacrați ca: I. G. Sbierea, S.Fl. Marian, V. Bumbac, T.V. Stefanelli, C. Morariu, D. Dan, Sextil Pușcariu, Constantin Berariu și Iorgu Gh. Toma la care s-au raliat mai tinerii: Nici Dracea, Taniu Dracinschi, Victor Morariu, G. Rotică, Al. Procopovici, Ion Grămadă, D. Marmeliuc, Ion Cocărlă, Lascăr Luția ș.a. În 1923 unii dintre aceștia (S. Fl. Marian, I. G. Sbierea, George Tofan ș.a.), trecuseră la cele veșnice.

La reparația revistei (1923), în articolul program al noii serii se specifica: „ne reluăm activitatea (cei rămași în viață, se înțelege – n. Șt. C.) cu aceeași însuflețire și cu aceeași încredere ca și acum 20 de ani. Suferințele ce am îndurat și experiențele ce am adunat în cursul vremii, ne-au oțelit sufletele și ne-au întărit convingerea că numai prin muncă, jertfă și abnegație pot fi servite cu succes interesele obștești, atât politice cât și culturale. Cultura este cheagul trainic care apropie și unește sufletele, le mobilizează și le face să bată la unison. Și de această unire sufletească avem azi nevoie mai mult ca oricând, dacă dorim să avem o cheazăsie sigură pentru viitorul acestui neam.”

Junimea literară este analizată în detaliu de D.G.L.R., vol. III, pp. 750 – 751, însă autorul analizei face afirmația greșită că revista a reapărut în ianuarie 1925 și nu în ianuarie 1923. Deși se contrazice singur zicând că „din devine secretar de redacție Leca Morariu”, reafirmă greșit că „un nou suflu va primi *Junimea literară* după 1925 când debutează seria a doua și când cercul de colaboratori se îmbogățește cu nume noi de scriitori” (s. Șt. C.).

5. O „gazetă pentru popor” intitulată *DEȘTEPTAREA* având ca editor și proprietar Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți și ca redactor responsabil pe Ștefan Scarlat, cu o apariție bilunară, nu apare nici într-o sursă bibliografică. Se pare că a apărut la 15 noiembrie 1907 deoarece puținele exemplare din biblioteca noastră încep cu anul 1, nr. 8 din 1 martie 1908 și continuă cu anul I, nr. 12

până la 17 pe lunile mai, iunie și iulie 1908. conține mai multe sfaturi pentru combaterea alcoolismului, sfaturi juridice, sfaturi de medicină naturistă în combaterea diferitelor boli ș.a., dar și articole despre situația învățământului, mai bine zis a școlii din Pătrăuți, despre unitatea neamului românesc, precum și poezii populare și știri din lumea largă. Nu știm când și-a încetat apariția.

6. La Câmpulung – Moldovenesc, între 1 februarie și august 1908 a apărut se pare de 3 ori pe lună o revistă politică-literară, având ca editor și redactor responsabil pe dr. Temistocle Boicancea (Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, p. 133) care o tipărea la Suceava și pe care a intitulat-o *BUCIUMUL*.

Un exemplar din anul I nr. 2 (10 faur) 1908 ne dezvăluie preocupările editorului asupra necesității unirii bucovinenilor pentru a lupta mai cu succes împotriva deznaționalizării. Mai sunt publicate poezii patriotice semnate de Zaharia Papură, Ion Cocirlă – Leandru și Radu Nour, precum și știrile locale și din țară tot în legătură cu mișcarea de eliberare națională a românilor.

7. *REVISTA BUCOVINEI*, cu subtitlul „Culturală – Politică – Economică – Literară”, editată în 1916 la București de două ori pe lună de un comitet al bucovinenilor refugiați aici „pentru a intra și a lupta - așa cum se afirmă în articolul program din anul I, nr. 1, din 1 aprilie 1916 – în rândurile acelor care nu cunosc astăzi un mai mândru scop al vieții decât lupta pentru dezrobirea fraților și lărgirea moșiei strămoșești până la hotarele ei naturale”. Se mai precizează că revista are menirea să sensibilizeze opinia publică în problema Bucovinei, aflată sub ocupația Imperiului Austro-Ungar.

Ultimul număr al revistei a apărut la 1 august 1916, cu două săptămâni înainte de intrarea României în război contra Austro – Ungariei. Prezentarea mai pe larg a conținutului *Revistei Bucovinei* se găsește în *D.G.L.R.*, vol. V, literele P-R, București, 2006, pp. 587-588. S.J.A.N. Botoșani posedă nr. 1-3 / 1916 (1 aprilie – 1 iunie).

8. *FĂT – FRUMOS* – revistă de literatură și folclor apărută la Suceava, între ianuarie – februarie 1926 și septembrie – decembrie 1933, apoi la Cernăuți între ianuarie – februarie 1934 și mai – iunie 1940, între iulie – august 1941 și iunie 1944, și la Râmnicu – Vâlcea între iulie și decembrie 1944. Începând cu primul număr din 1928 subtitlul revistei este *Literatură, artă, știință, viață socială*. Director, Leca Morariu. În amănunțime, revista este prezentată în *D.G.L.R.*, vol. III, pp. 127-128. S.J.A.N. Botoșani păstrează numerele 5-6/1939, 2/1940 și 6/1941. Menționăm că numerele din 1939 și 1940 cuprind în exclusivitate articole despre M. Eminescu și Ion Creangă.

Din prestigioasa revistă de istorie și filozofie editată la Universitatea din Cernăuți ca „Buletin al Institutului de Istorie și Limbă” și intitulată *CODRUL COSMINULUI*, destul de rară astăzi, la biblioteca S.J.A.N. Botoșani se găsește volumul compactat cuprinzând anii II și III de apariție respectiv 1925 și 1926. Despre această revistă mai multe amănunte vezi în *D.G.L.R.*, vol II, literele C-D, București, 2004, p. 306.

10. O revistă, destul de interesantă, lunară, economică și culturală, apărută la Cernăuți la 1 februarie 1932 sub redacția inginerului Aurel Rășcanu, a fost *CHEMAREA VREMII*. Nu știm cât timp a apărut, S.J.A.N. Botoșani posedând doar nr. 4-5 (aprilie – mai) din anul I al apariției, 1932. Din sumarul acestor numere reținem articolele: „Puterea banului”, de Victor Stănescu, „Comerțul statelor dunărene și planul Tardieu” de G.I., „Aspecte din viața școlii românești” de prof. I. Rășcanu, cu date statistice asupra școlii românești înainte și după război, atât în vechiul regat cât și în provinciile revenite la patria – mamă.

11. În ianuarie 1942, la Cernăuți, *Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina*, împreună cu *Societatea scriitorilor bucovineni* scoate primul număr din *REVISTA BUCOVINEI*. Deși poartă același titlu cu revista editată de refugiații bucovineni din 1916 la București, ea nu este continuarea aceleia. Conform editorialului – program, noua revistă venea să umple un gol lăsat de consecințele desfășurării celui de al doilea război mondial: „Să nu uităm că există în Cernăuți și Universitatea locală de la care pomeau cele mai multe din revistele bucovinene. Aceste împrejurări au dispărut. Suntem în plin război mondial. Universitatea cernăuțeană nu mai există, cel puțin temporar. Chiar și în aceste împrejurări vitrege oricărei acțiuni literare, setea de cultură de la noi, izvorâtă dintr-o îndelungă tradiție culturală și alimentată de generații de vizionari, se cere satisfăcută. Sufletul Bucovinei este mereu avid de mai multă cultură, de ma multă lumină. Cu toate că poartă numele provinciei noastre istorice, *Revista Bucovinei* n-are caracter regionalist și va îmbrățișa talentul literar oriunde ar apare”. Biblioteca S.J.A.N. Botoșani păstrează nr. 1-12/1942; 1-3, 7-8, 10-12/1943; 2/1944.

**THE REVIEWS FROM BUKOVINA AND SUCEAVA IN THE REFERENCE LIBRARY OF
ROMANIAN NATIONAL ARCHIVES – BOTOȘANI DISTRICT
(Summary)**

The author, ex – archivist at NAR – BTD, describes a few reviews from Bukovina and Suceava (1865 – 1947), in the custody of Reference Library of NAR – BTD: *Foaea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina* (*The Journal of the Society for Romanian Culture and Literature in Bukovina*), *Candela* (*Icon Lamp*), *Șezătoarea* (*Literary Soiree*), *Junimea Literară* (*Literary Junimea / Youth*), *Deșteptarea* (*Awaking*), *Revista Bucovinei* (*Review of Bukovina*) – Bucharest 1916; Czernautzi 1942; *Făt – Frumos* (*Prince Charming*), *Codrul Cosminului* (*The Forest of Cosmin*), *Chemarea Vremii* (*The Call of the Time*).